

พระเจ้าติโลกราช ทรงเป็น กษัตริย์พระองค์ที่เก้า แห่งราชวงศ์มังราย ผู้ปกครองนครพิงค์เชียงใหม่ ทรงมีพระนามเดิมว่า เจ้าลก (แปลว่า ๖)เสด็จพระราชสมภพเมื่อ

พ.ศ.

๑๙๕๒ทรงเป็นพระโอรสองค์ที่ ๖

ของพระเจ้าสามฝั่งแกน

ครั้งเมื่อพระองค์ทรงเจริญพระชันษาถึงกาลสมควร พระราชบิดาก็ทรงโปรดให้ไปครองเมืองพร้าววังหิน(

ปัจจุบันคือ

อำเภอพร้าว

จังหวัดเชียงใหม่

) ต่อมาเกิดราชการสงครามขึ้น ท้าของเจ้าลกยกไปสมทบพระราชบิดาฯ พระเจ้าสามฝั่งแกนจึงลงพระราชอาญา เนรเทศให้เจ้าลกไปครองเมืองยวมใต้(

อำเภอแม่สะเรียง

จ.แม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน) ต่อมามีอำมาตย์คนหนึ่งชื่อ

สามเด็กน้อย

คิดเอาราชสมบัติให้เจ้าลก จึงได้ขอร้องผู้กำลังและลอบไปรับเจ้าลกจากเมืองยวมใต้มาไว้ที่เชียงใหม่ ในขณะที่พญาสามฝั่งแกนได้แปรพระราชฐานไปอยู่ที่เวียงเจ็ดริน

เชียงตุงสุเทพ

หลังจากนั้นกลุ่มผู้ก่อการก็ยกกำลังไปเผาเวียงเจ็ดรินแล้วจึงบังคับให้พระเจ้าสามฝั่งแกนสละราชย์ จากนั้นจึงไปกราบทูลเชิญเจ้าลก มาขึ้นเป็นพระเจ้าเชียงใหม่

ในปี

พ.ศ.

๑๙๘๕

โดยทรงมีพระนามว่า

พระมหาศรีสุธรรมดีโลกราช

เมื่อทรงมีพระชนมายุ

๓๒

พรรษา

ส่วนพระราชบิดานั้น

พระเจ้าติโลกราชทรงโปรดให้ไปประทับอยู่ที่เมืองสาตในรัฐฉาน

ประเทศพม่า

และปูนบำเหน็จความชอบสามเด็กลอยเป็น

“เจ้าแสนขาน”

แต่อยู่มากได้เพียง

๑

เดือน

๑๕วัน

เจ้าแสนขานก็คิดก่อการเป็นกบฏอีก

พระเจ้าติโลกราช

จึงให้หมื่นโลกนคร

พระเจ้าอาของพระองค์

ผู้ครองเมืองลำปาง

เข้าจับตัวเจ้าแสนขานไปคุมขังแต่ไม่ทำร้าย เมื่อพันโทษได้ลดยศเป็น

หมื่นขาน

และให้ไปครองเมืองเชียงใหม่

หลังขึ้นครองราชย์

พระองค์ทรงมีชัยชนะเหนือกองทัพอยุธยาของพระบรมราชาธิราช(

เจ้าสามพระยา

)

ที่ยกมารุกราน

จากนั้นจึงทรงขยายแสนยานุภาพไปยึดครองเมืองน่านและเมืองแพร่ได้สำเร็จ ทำให้เชียงใหม่สามารถรวมดินแดนทั้งหมดในล้านนาให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้

ก่อนจะขยายอาณาเขตต่อไปถึงแคว้นเชียงรุ่งสิบสองปันนา แคว้นเชียงตุงและหัวเมืองไทใหญ่ทั้งสิบเอ็ดหัวเมืองในเขตรัฐฉานทางภาคตะวันออก

รวมทั้งยังแผ่อำนาจเข้าครอบงำอาณาจักรล้านช้าง อีกทั้งยังทำสงครามได้ชัยชนะเหนือกองทัพจีนจากมณฑลยูนนานที่ยกมารุกรานล้านนาอีกด้วย

ใน ปี พ.ศ.๑๙๙๔ พญาสองแคว ยุทธิษเฐียร ได้แปรพักตร์จากอยุธยาขอสวามิภักดิ์ต่อล้านนา ครั้น เมื่อทางอยุธยาทราบเรื่อง จึงยกทัพมาตี เมืองสองแคว

ทว่าพญาสองแควได้อพยพผู้คนมาพึ่งพระเจ้าติโลกราช

และจากนั้น

สงครามระหว่างเชียงใหม่กับอยุธยาก็เริ่มขึ้นอีกครั้ง

โดยในช่วงแรกนั้น กองทัพเชียงใหม่ สามารถยึดเมืองเซียง หรือ ศรีสันตลาลัยได้ จนในปี พ.ศ. ๒๐๐๘

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งอยุธยาต้องใช้วิธีออกผนวชและส่งสมณทูตมาขอปิดนขาตราบเมืองคืน แต่ พระเจ้าติโลกราชไม่ทรงคืนให้ ด้วยเห็นว่ามิใช่กิจของสงฆ์

ต่อมา ทางอยุธยาได้วางอุบายส่งไส้ศึกมาสร้างความปั่นป่วนในเมืองเชียงใหม่

โดยส่งพระเถระจากพุกามลอบเข้ามากระทำให้พระเจ้าติโลกราชเลื่อมใสและหลอกให้ทรงตัดไม้ไคร้

อันเป็นศรีเมือง

จนทำให้เชียงใหม่เกิดเรื่องวุ่นวายถึงขั้นที่พระเจ้าติโลกราชได้สั่งให้ประหาร

ท้าวศรีบุญเรือง

พระโอรสองค์เดียวของพระองค์ด้วยข้อหากบฏ

และยังสั่งประหาร

เจ้าหลวงหมื่นดงนคร

แม่ทัพใหญ่คู่บัลลังก์

ด้วยทรงเกิดระแวงว่า

หมื่นดงจะแปรพักตร์ไปเข้ากับอยุธยา เหตุการณ์วุ่นวายทั้งหลายนี้ทำให้กองทัพเชียงใหม่อ่อนแอลง

เป็นโอกาสให้ฝ่ายอยุธยาสามารถชิงเอาเมืองเซียงกลับคืนไปได้ในปี พ.ศ.๒๐๑๘

และในปีต่อมา

ล้านนาและอโยธยาก็ได้เจรจาสงสศึกกัน หลังสงครามกับอโยธยายุติลง

พระเจ้าติโลกราชได้ทรงหันมาเฝ้าพระทัยในทางศาสนาโดยทรงโปรดให้สร้างวัดวาวารามเป็นอันมาก

และที่สำคัญคือ

ทรงโปรดให้ทำสังคายนา

พระไตรปิฎกในปี

พ.ศ.๒๐๒๐ ณ

วัดเจ็ดยอด

อ.เมืองเชียงใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นการสังคายนา

ครั้งที่

๘

ของโลก

เข้าปี พ.ศ.๒๐๒๓ เวียดนามยกทัพใหญ่มารุกรานล้านช้างและเมืองน่านที่เป็นประเทศราชของล้านนา
พระเจ้าติโลกราชจึงทรงยกทัพไปปราบปรามและสามารถตีทัพใหญ่รีพลีแสนนายของเวียดนามจนแตกพ่ายยับเยิน ชัยชนะในครั้งนี้
ทำให้ทางจีนที่เป็นคู่ศึกกับเวียดนามในเวลานั้น ได้ยกย่องพระองค์ให้เป็นราชันย์ผู้พิชิตแห่งตะวันตกโดยให้มีฐานะรองลงมาจากองค์ฮ่องเต้
นอกจากนั้นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์หมิงของจีนยังทรงพระราชทานเครื่องยศและทองคำจำนวนมากมามอบให้พระเจ้าติโลกราชเพื่อเป็นพระเกียรติอีกด้วย

พระเจ้าติโลกราชเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ.๒๐๓๐ พระชนมายุ ๗๘ พรรษา ครองราชย์รวมทั้งสิ้น ๔๖ ปี หลังจากนั้นพญายอดเชียงราย
พระนัดดาของพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อ

ทั้งนี้ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชนั้น นอกจากอาณาจักรล้านนาจะได้รวมกันเป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรกแล้ว
ล้านนายังได้ก้าวขึ้นสู่ความเจริญอย่างที่สุดในทุกด้านอีกด้วย

ตลอด ๔๖ ปีของรัชกาลพระเจ้าติโลกราช มีการทำสงครามขยายพระเดชานุภาพนับได้ หลายครั้ง ดังนี้

1. ปราบหัวเมืองฝางที่แข็งเมืองเจ้าเมืองหนีไปพึ่งบารมีเจ้าเมืองเทิง (อ.เทิง จ.เชียงราย) แต่ถูกประหารชีวิตต่อหน้าเจ้าเมืองเทิง
เป็นการกระทำที่ไม่ไว้หน้าเจ้าเมืองเทิง จึงส่งสารลับแจ้งให้อยุธยายกทัพมาตีเชียงใหม่ นับว่าเป็นปฐมเหตุแห่งศึกสิงห์เหนือ เสือใต้ (เชียงใหม่ -อโยธยา) ยึด
เยื้อยวอนาน
จนสิ้นรัชกาลทั้งพระเจ้าติโลกราชกับพระเจ้าสามพระยาและพระเจ้าบรมไตรโลกนาถ

1. ออยุธยามาตีเมืองเชียงใหม่ ตามที่เจ้าเมืองเทิงแปรพักตร์แจ้งให้ยกทัพมาชิงเมือง ผล ออยุธยาถูกกลศึกตอบโต้โดนโจมตีแตกพ่าย ส่วนเจ้าเมืองเทิงถูกประหารชีวิต ตัดคอใส่แพหยวกกล้วยล่องน้ำปิง โดยมีนัยว่าเพื่อให้ไปถึงพระเจ้าอยุธยา (พระบรมราชาที่ 2 หรือเจ้าสามพระยา)

1. ปราบเมืองน่านที่แข็งเมือง พระญาเมืองน่านหนีไปพึ่งบารมีเจ้าเมืองเซลิ้งของอยุธยา

1. ขับไล่เมืองหลวงพระบางที่ยกทัพลอบโจมตีเมืองน่าน

1. ปราบเมืองยอง ไทลื้อ (รัฐฉาน พม่า)

1. ปราบเมืองหลวงพระบาง เมืองขรองหลวง เมืองขรองน้อย

1. ปราบเมืองเชียงรุ่ง หรือ เซอหลี่ใหญ่ หรือจิ่งหง- Jinghong (สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน) เมืองลอง เมืองตุน เมืองแช่
2. ปราบเมืองเชียงรุ่งที่แข็งเมืองอีกครั้ง และเข้าตีเมืองอิง

1. ปราบเมืองนาย ไคคำ ล้อจ้อก เชียงทอง เมืองบัน หนองบอน ยองห้วย เมืองสู๋ เมืองจิด เมืองจาง เมืองกิง จำคา เมืองพูย สี่บ้อ กวาดต้อนผู้คนจำนวน ๑๒

,๓๒๘

คนมาใส่เมืองเชียงใหม่

1. ยกทัพไปตีเมืองไทใหญ่ ครั้นถึงเมืองหาง (รัฐฉาน-พม่า) ทราบข่าวเวียดนามยกทัพ ๔๐๐,๐๐๐ นาย มาตีหลวงพระบาง และมาโจมตีเมืองน่านจึงยกทัพกลับมาช่วยเมืองน่าน เจ้าเมืองน่านต่อสู้อย่างทรหด รบชนะกองทัพมหาศาลของจักรพรรดิเลทันตองแห่งเวียดนาม ตัดศีรษะแม่ทัพ

มาถวายเป็นจำนวนมาก

พระเจ้าติโลกราชจึงมีพระบรมราชโองการให้อำมาตย์ผู้ใหญ่ควบคุมเชลยศึกเวียดนาม

พร้อมศีรษะแม่ทัพ

เดินทางไปยังกรุงปักกิ่ง เพื่อถวายแด่จอมจักรพรรดิ ในตอนแรกจอมจักรพรรดิจินไม่เชื่อว่ากองทัพล้านนาจะต่อตีกองทัพจักรพรรดิเลทันตองแห่งเวียดนามได้

เพราะกองทัพจีนเพิ่งรบแพ้แก่กองทัพเวียดนามมาหยกๆจอมจักรพรรดิจินจึงมีพระบัญชาสั่งสอบสวนเชลยศึกเวียดนาม ที่เดียวพร้อมๆกันโดยแยกสอบสวนคนละห้อง เพื่อป้องกันมิให้เชลยศึกเวียดนาม

บอกข้อมูลให้แก่กัน

ผลการสอบสวน

ตรงกันหมดว่ากองทัพที่ยิ่งใหญ่ของจักรพรรดิเลทันตองแห่งเวียดนาม พ่ายแพ้หมดรูปแก่กองทัพพระเจ้าติโลกราช ณ

สมรภูมิตี่

เมืองน่าน

จักรพรรดิจินถึงกับยกพระหัตถ์ทูลพระอุระ ตรัสด้วยพระสุรเสียงดังทิวทองพระโรงต่อหน้าเสนา

อำมาตย์

ที่ชุมนุม

ณ

ที่นั่นว่า

"

เหว่ยๆ

ข้าคิดว่าในใต้หล้ามีเพียงข้าผู้เดียวที่มีเดชานูภาพมาก

แต่บัดเดียนี้มี

ท้าวล้านนาพระเจ้าติโลกราช มีเดชานูภาพทัดเทียมข้า ข้าจึงแต่งตั้งให้ท้าวล้านนาเป็น "ราชาผู้พิชิตแห่งทิศตะวันตก"

ให้เป็นใหญ่รองจากข้า

มีอำนาจที่จะปราบปรามกษัตริย์น้อยใหญ่ที่ก่อการแข็งเมืองต่อข้า นับแต่บัดเดียนี้เป็นต้นไป"

พร้อมกับทรงส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเครื่องประกอบเกียรติยศ กองทหารพร้อมเสนาบดีผู้ใหญ่ เดินทางมาประกอบพิธีที่เชียงใหม่อย่างยิ่งใหญ่
อสังการโดยทรงยกย่องให้เป็น "รอง" จักรพรรดิจีนแห่งราชวงศ์หมิง
เป็น

"ราชาผู้พิชิตแห่งทิศตะวันตก" (King of the West) ส่วนจักรพรรดิจีนเป็นจักรพรรดิแห่งทิศตะวันออก

1. ตีกำแพงเพชร (ซากังราว) แตก สังกัพหน้ามากวาดคร้วถึงเมืองชัยนาท เข้าตีสุโขทัยมิได้ จึงถอยทัพกลับ

1. เจ้าเมืองเซียงแห่งสุโขทัย มาสวามิภักดิ์

1. เจ้าเมืองพิษณุโลก หัวเมืองเหนือของอยุธยา มาสวามิภักดิ์ พร้อมนำไพร่พลเมือง ทหารกว่า หนึ่งหมื่นคน มาอยู่ในเชียงใหม่

1. ยกทัพไปล้อมเมืองพิษณุโลก พระบรมไตรโลกนาถ ใช้กลศึกหลบหนีออกจากเมืองพิษณุโลกเวลาเที่ยงคืนและเดือนมืดสนิท ทางลำน้ำน่านกลับอยุธยา
พระเจ้าติโลกราชทรงพระพิโรธ รับสั่ง ให้"ควักลูกตา "ทหารทุกนายที่ข่มล้อม ณ พื้นที่ลำ
น้ำน่าน
"
หมื่นดงนคร
"
แม่ทัพใหญ่รู้ดเข้าเฝ้า
กราบบังคลทูลถวายรายงานว่า
พระบรมไตรโลกนาถ
ใช้ "
กลศึก
"
ตีลัญญาณ
ฆ้อง

กลองล่องเรือหนีมาตามลำน้ำ่านโดยให้จิ้งหะเคาะสัญญาณ

เลียนแบบสัญญาณ

ของ "

มหาราชเชียงใหม่

"

ทุกประการ

ประกอบกับเดือนมืด

มองเห็นไม้ถนัด

ทหารที่ซุ่มเฝ้าระวัง

จึงไม่เฉลียวใจ

ต่างคิดว่า

เป็นเรือพระที่นั่งของพระเจ้าติโลกราช

เสด็จ

จึงไม่ยับยั้ง

และข้าในฐานะแม่ทัพ

ขอรับโทษแทนทหารชั้นผู้น้อยทั้งหมด หากจะควักลูกดาทหารผู้น้อย

ก็ขอให้ควักลูกดาของข้าแต่เพียงผู้เดียว

พระเจ้าติโลกราช

ได้ฟังทหารเอกผู้กักตี

ยอมสละแม่กระทั้งลูกนัยตาของตัวเองเพื่อแสดงความรับผิดชอบ

ปกป้อง

รับแทนทหารลูกน้อง

อีกทั้ง

ความจงรักภักดีของหมื่นดั่งนคร

ที่มีต่อ

มหาราชเชียงใหม่

รุกรบไปทั่วดินแดนไกล

ไกล

เคียงบ่า

เคียงไหล่

ร่วมเป็น

ร่วมตาย

มาด้วยกัน

นับครั้งไม่ถ้วน

ทรงตรึกรตรอง

แล้วนิ่งเสีย

ไม่ตรัสถึงอีกต่อไป

ต่อมากองทหารม้าทัพหน้าไล่ตาม เรือพระที่นั่งของพระบรมไตรโลกนาถ

ขณะยังพักที่ปากยม

และกองทัพบ้าได้รายล้อมทัพสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไว้แล้ว จึงได้ส่งม้าเร็วรีบแจ้งขอรับพระบรมราชโองการจากพระเจ้าติโลกราช

พระองค์ทรงตรัสว่า

"

มันก็พญา

(

กษัตริย์

)

ฎ
ก็
พญา
ฎแป้
(ชนะ) มั่น
มันก็ละลายแก่ใจแล้ว
หมื่นดั่ง
มีงอย่าทำเลย
"
ต่อมากองทัพหน้าไปตีเมืองปากยม (
พิจิตร
)

1. แต่งให้หมื่นดั่งนครไปตีเมืองเสลียง

1. ออยุธยาถูกกลศึกผ่านสายลับที่ถูกจับได้ ให้เห็นกองทัพเชียงใหม่จะยกทัพไปทำศึกทางเหนือ จึงแจ้งให้ออยุธยายกทัพมาชิงเอาเชียงใหม่ โดยเชียงใหม่รอขุมโจมตีที่ดอยขุนตาล (รอยต่อ ลำพูนกับลำปาง) ตีกองทัพอยุธยาแตกพ่าย ถูกไล่ติดตามตลอดทั้งคืนผ่านทางฉัตร ลำปาง เด่นชัย จนถึงเขาพลึง
(
เขตต่อแดน
แพร์กับบุตรดิถี
)
ครั้งนั้นพระอินทราชา
พระราชโอรสในพระบรมไตรโลกนาถต้องปิ่นที่พระพักตร์

1. ออยุธยา สบโอกาส กองทัพเชียงใหม่ยกขึ้นขึ้นเหนือไปตี เมืองพง ไทลื้อ (มณฑลยูนนาน ประเทศจีน) จึงยกทัพเข้าตีเมืองแพร์ ฝ่ายหมื่นดั่งนคร ผู้รักษาเมืองเชียงใหม่ ยกทัพไปช่วยเมืองแพร์ป้องกันเมือง ครั้นกองทัพพระเจ้าติโลกราชแผ่ตั้งศึกเมืองพงไทลื้อ เสร็จแล้วจึงกลับยังไม่ทันถึงเชียงใหม่ ทราบข่าวจึงยกทัพหลวงไปช่วยเมืองแพร์
พระบรมไตรโลกนาถ

ทรงเห็นกองทัพเชียงใหม่ใหญ่เกินกำลังจะต้านทานได้จึง

ถอยทัพกลับ

โดยทัพหลวงมหาราชเชียงใหม่ไล่ติดตามไปแต่ไม่ทัน

จึงไม่ได้รับกัน

ทัพหลวงผ่านเมืองเซียง เมืองเซียงหวั่นเกรงจะเป็นภัยจึงขอเป็นข้าราชการ จากนั้นทัพมหาราชเชียงใหม่เข้าตีเมืองพิษณุโลกสองแคว แต่ไม่สำเร็จ

จึงถอยทัพไปตีเมืองปางพล แล้วกลับผ่านเมืองเซียง

ลำปาง

เชียงใหม่

2. ต่อมาเจ้าเมืองเซียงเป็นกบฏจึงให้หมื่นดงนครยกทัพไปจับกุมตัวเจ้าเมืองเซียงมายังเชียงใหม่ และเนรเทศไปอยู่เมืองหาง พร้อมกับแต่งตั้งให้หมื่นดงนครครองเมืองเซียง

(

สวรรคโลก

) เพิ่มขึ้นอีกเมืองหนึ่ง

1. ต่อมาเชียงใหม่ถูกพระเถระพุกามที่รับจ้างจากอยุธยา มาเชียงใหม่ หลอกให้ตัดต้นไม้โคธ ไม้แห้ง "เดชเมือง" ซึ่งชาวเชียงใหม่สักการบูชาที่แจ้งศรีภูมิ

จนบ้านเมืองปั่นป่วน

ต่อมามีเหตุการณ์ไม่คาดคิด คือ

พระเจ้าติโลกราช

ส่งประหารท้าวบุญเรือง พระราชโอรสองค์เดียวที่ถูกท้าวหอมุก (

นางสนม

) ไล่ความว่าจะชิงราชบัลลังก์ ภายหลังทราบว่าพระโอรสบริสุทธิ์

ก็ทรงเสียพระทัย

อีกทั้งทรงกริ้วและหวาดระแวงว่าหมื่นดงนคร

ทหารเอกคู่บัลลังก์

ที่ส่งให้ไปต้านทานกองทัพอยุธยาที่ชายแดนเมืองเซียง

เซียงขึ้น

(

สวรรคโลก

จ.สุโขทัย) จะแปรพักตร์ไปเข้าอยุธยา จึงเรียกตัวไปเชียงใหม่และถูกประหารชีวิต เมื่อทหารเอกคู่บัลลังก์หมื่นดงนครถึงแก่อนิจกรรมแล้ว

พระเจ้าติโลกราชจึงให้หมื่นแคว้นผู้ครองเมืองแจ่ม (อ.แจ่ม จ.ลำปาง)

ไปครองเมืองเซียงขึ้น

(

สวรรคโลก

) แต่ถูกพระยาสุโขทัยยกทัพเข้าตี จนหมื่นแคว้นตายในทีรบ เมืองสุโขทัยจึงได้เมืองเซียงขึ้นกลับคืน หลังจากอยู่ใต้ร่มมหาราชเชียงใหม่

มายาวนาน

๒๓

ปี

อันเป็นต้นเรื่องและเป็นประเด็นหลักใน

ลิลิตยวนพ่าย

ที่เทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ที่ตีเมืองเชียง

เมืองเชียงขึ้นหรือเมืองสวรรคโลก (อดีตเมืองลูกหลวงของสุโขทัย) กลับคืนมาอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารได้อีกครั้งในปี พ.ศ.

๒๐๑๗

2.

1. ศักราช ๘๓๗ มะแมศก (พ.ศ. ๒๐๑๘) มหाराช (เชียงใหม่) ขอมมาเป็นไมตรี...พงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

2.

3.

4. นับจากนี้เป็นเวลา ๑๒ ปีที่อาณาจักรทั้งสองเป็นมิตรไมตรีต่อกัน และมหाराชทั้งสองพระองค์ล่วงเข้าสู่วัยชรา มหाराชเชียงใหม่สวรรคตในปี ๒๐๓๐ ข

ณะพระชนมายุได้

๗๘

พรรษาครองราชย์

๔๖

ปีและตามติดกันในปีต่อมา

มหाराชอยุธยา

สวรรคตในปี

๒๐๓๑

ขณะพระชนมายุได้

๕๗

พรรษา

ครองราชย์

๔๐

ปี

5.

ที่มา ประวัติศาสตร์ล้านนา.สร้อยดี อ่องสกุล